

Tiedon laatukehikko -hankkeen Laajan projektiryhmän (=TIHA TP3 hankeryhmän) tapaamismuistio

Aika: Torstaina 10.6.2021 klo 13-16.
Paikka: Teams
Läsnä: Essi kaukonen, pj (TK), Antti Jakobsson (MML), Jaana Lehtilä (Vero), Riitta Alkula (DVV), Sini Slotte (DVV), Kukka-Maaria Berg (OPH), Sari Kuisma-Kari (PRH), Virpi Hotti (Valtiokonttori), Susanna Summa (Tulli), Vesa Ylönen (Kela), Jarmo Ranki (TK), Jari Kosonen (TK), Jennika Leino (TK), Janika Tarkoma (TK), Outi Ahti-Miettinen (TK), Jari Nieminen (TK), Mervi Haakana (TK)

1. Tapaamisen avaaminen

Tilastokeskuksen lautupäällikkö Outi Ahti-Miettinen avasi tulevaisuuteen katsovan ja laatukehikon tulevia tehtäviä käsittelevän tilaisuuden klo 13. Ahti-Miettinen totesi, että tiedon laatu on parhaillaan esillä sekä tietopolitiikan että teknologiapolitiikan alueilla. Meneillään olevassa lainsäädäntöuudistuksessa otetaan myös kantaa tiedon laatuun, esimerkkinä tästä tekoälyn hyödyntämiseen liittyvä lainsäädäntö.

2. Katse vuoteen 2027

Pajan alussa käännettiin katse tulevaisuuteen ja keskusteltiin seuraavista kysymyksistä osaryhmissä:

- Miltä oman tietovarantoni tiedon laadun kuvaus ja arviointi näyttää 2027?
- Miltä julkishallinnon tiedon laadun kehittämisen yhteistyö voisi näyttää 2027?

Miltä oman tietovarantoni tiedon laadun kuvaus ja arviointi näyttää 2027 - kysymys herätti erilaisia ajatuksia. Laajemmassa koko julkishallinnon kuvassa voisi näköpiirissä olla seuraavanlaista muutosta vuoteen 2027 mennessä:

- tietovarannot ovat aidosti linkittyneitä ja tieto voidaan noutaa tarpeeseen, isojen aineistojen vastuutahot tekevät vaikuttavaa yhteistyötä
- tiedon laadun kuvaus ja arviointi on kytketty meneillään oleviin isoihin (tietopolitiikan ja tiedonhallinnan) kansallisiin muutoksiin
- perusrekistereille annetaan myös lainsäädössä mahdollisuus puuttua tiedon laadun epäkohtiin
- kansallisessa julkishallinnon tietovarantojen kehittämisessä hyödynnetään pitkäjänteistä suunnittelua
- laatukriteerien käyttö ja tiedon laadun todentaminen sidotaan laajemmin mukaan erilaisiin julkishallinnon kehittämishankkeisiin
- laatukriteereitä hyödynnetään tiedon jalostamiseen
- aikataulutukset ja otolliset hetket kuvauksille on määritelty
- tiedon laadun kuvauksen ja API linjausten välillä on selkeä yhteys
- laatukriteerien mittaristosta on jalostettu tietyille tiedon vaihdon tilanteille tai tietyille aineistotyypeille soveltuvia ”erityispakkeja”
- yhteinen kansallinen tietomalli tiedon laadun kuvaukseen on käytössä

- kansalliset tietojen yhteentoimivuuden tarpeet ovat lisääntyneet ja ne näkyvät tiedon laatuavoitteissa ja niiden seurannassa, esimerkiksi kunta-valtio välisessä tiedon vaihdossa
- laatuksiteerien velvoittavuus on harkittu ja perustellusti ratkaistu
- tiettyjen tilanteiden tiedon laadun kuvausten deadlinet sekä mahdolliset lisärahoitukset on suunniteltu ja toteutettu

Organisaatiotasoisessa tarkastelussa puolestaan muun muassa seuraavat voisivat olla todellisuutta vuonna 2027:

- laatu työ ja mittarointi on huomioitu organisaatioiden roadmapeilla
- laatuksiteerien hyödyntäminen on markkinoitu organisaatioissa ja tarjolla on hyviä esimerkkejä
- laatuksiteeristö/ mittaristo on osassa organisaatioita implementoitu, käytännössä mittaritiedon tuottamista on organisaatioissa ratkottu yhteisen (organisaatiokohtaisen) soveltamismallin mukaan
- tiedon laadun kuvaus on aloitettu priorisoiduilla minimikuvauksilla
- laatuavoitteet raportoidaan ulospäin tiedon käyttäjille tietoaineistojen metatiedoissa
- tiedon jakeluun asiakkaille on toteutettu myös visuaalista tiedon laadun kuvausta
- osa laatumittareiden arvoista voidaan tuottaa automaattisesti
- mittariarvojen läpinäkyvä esittäminen vaikuttaa aidosti tietoaineistojen kehittämiseen ja tietosisältöön
- tiedon käyttäjien asiakastarpeet huomioidaan (esim. standardien käyttö)
- tiedon laadun tarkistukseen panostetaan

Toisena kysymyksen tarkasteltiin julkishallinnon tiedon laadun kehittämisen yhteistyön mahdollista tulevaisuuskuvaava vuonna 2027:

- Yhteistyö voidaan rakentaa ylhäältä alas tai alhaalta asiantuntijatasolta ylöspäin. Parhaimmassa tulevaisuuskuvaavassa nämä yhdistyvät.
- Tiedonhallintalaki vaatii tietojen kuvaamista, joten laatuun on pakko kiinnittää huomiota.
- Laadun kehittämisen yhteistyölle on asetettu tavoitteet ja ministeriöt vievät laatuavoitteita eteenpäin
- Tiedon laatuasiat on integroitu osaksi tiedonhallintakarttaa ja tiedonhallintamalleja ja niitä seurataan osana tietovarantoja
- Laatu tarkistettu kansallinen perusdata/ ydindata -ajattelua viedään systemaattisesti yhdessä eteenpäin
- Tiedon laadun edistämisen vastuutaho on määritelty ja toiminnassa, ns laatu yrkki
- Verkostotyö julkishallinnon tiedon laadun edistämässä on käynnissä. Yhteistyöelin, joka organisoii ja seuraa eri organisaatioita on asetettu. Asiakastarpeesta lähtevä tietoekosysteemyyppinen yhteistyö.
- Kootaan laadun edistämisen aihioita ja useita yhteistyöryhmiä
- Tietovarannon laatu vastaavat yhteistyöryhmäksi, joka tekee myös yliorganisatorista yhteistyötä
- Poikkihallinnollinen tietoarkkitehtuurin yhteistyöryhmä voi myös edistää asiaa

- Tietojohtaminen: tiedonjohtaminen ja tiedolla johtaminen on kehittynyt julkishallinnossa ja eri organisaatioissa
- Organisaatioiden kyvykkyys tiedon ympärillä, ml datan lukutaito, on kehittynyt
- Linkittyy ekosysteemeissä arvontuotantoon ja palveluketjuihin ja palvelee siten parhaiten loppukäyttäjää, myös ulkopuoliset tahot saattavat rakentaa palveluketjuja, mahdollisuudet heille
- Yhteistyössä viedään eteenpäin konkreettista tiedon laadun edistämistä, kuten laatusääntöjen yhteistarkastelua ja myös fyysisissä työkaluja
- Yhteentoimivuusalusta on yksi tärkeä työkalu yhteistyön rakentamisessa, sillä se mahdollistaa jakamisen eri toimijoiden välillä
- Resursointi laadun varmistamiseen on varmistettu
- Laadun hoitamisen tärkeys on huomioitu
- Toteutetaan vertaisarviointia ja laatuauditointia
- Yhtenäinen ja yhteinen kokonaislaadun arviointi on esillä, samoin julkishallinnon läpinäkyvä tiedon laatu
- Tiedon laadun näkökulma jo suunnitteluvaiheessa mukana resurssit huomioiden eri kehityshankkeissa
- Sähköisten prosessien laadun kehittäminen on myös tapetilla
- Kokeilukulttuuri eri virastojen välillä myös tiedon laadun edistämässä on menossa

2027 laatukriteerien käyttöönoton onnistumisen kokonaiskuvassa voidaan nähdä eri skenaarioita. Pahimmillaan mittarit näyttäytyvät vain kuolleen kirjaimena tai käytännössä hukutaan tekemiseen. Parhaimmassa skenaariossa otetaan hyödyt irti laatukriteerien hyödyntämisestä ja yhteisestä tiedon laadun edistämisestä.

3. Laatumallin-työkalun hallintamalli

Kaukonen kertasi hallintamallista roolit ja tehtävät, ja kertoi, että hallintamalli on seuraavaksi tulossa laajan projektiryhmän ja kevätkauden pilottien käsittelyyn kyselyn muodossa. Kysely ajoittuu 14.6. alkavalle viikolle. Hallintamalli käsitellään samaan aikaan Tiedon laatukehikon VM ohjausryhmäkokouksessa torstaina 17.6.2021.

4. Evästyksen käyttöönoton suunnitelmaan

Mervi Haakana johdatteli ajatukset laatukriteerien käyttöönottosuunnitelman rakentamiseen: Käyttöönottosuunnitelman tavoitteena on ratkaista, miten parhaalla mahdollisella tavalla integroimme onnistuneesti laatukriteerien hyödyntämisen osaksi julkishallinnon tiedonhallintaa. Luonnos laatukriteerien käyttöönottosuunnitelmasta laaditaan tulevana syksynä ja ehdotukseksi luonnos täydennetään vuonna 2022.

Esityksessä oli tunnistettu joitakin elementtejä, joita suunnitelma voisi pitää sisällään, mm. visio, joka auttaa ymmärtämään, mitä tavoitellaan, sekä työn vaiheistaminen, käytänteet, yhteistyö ja riskienhallinta. Lisäksi osallistujilta kerättiin Menti-kyselyn avulla ajatuksia siitä, mitä asioita ja näkökulmia käyttöönottosuunnitelmassa olisi hyvä huomioida.

Vastauksissa nousi esille erityisesti johdon tuen tarve, riittävien resurssien varmistaminen, sekä motivointi työhön. Laatutavoitteet pitäisi saada myös osaksi strategioita. Käyttöönoton tulisi myös olla selkeästi vaiheistettu ja aikataulutettu.

Käyttöönottosuunnitelmassa tulisi myös selkeästi käydä selville, ketä käyttöönotto koskee. Keskeiset toimijat tulisi tunnistaa samoin kuin eri osapuolten roolit ja vastuut. Tarvetta tunnistettiin myös käytettävien järjestelmien ja käyttöluopien selvityksille, ja ennakoivasti tarjotuille ohjeistuksille sekä UKK-palvelulle. Käyttöönottoa tukisivat myös erilaisten esimerkkitapausten tarjoaminen esim. laadunkuvaukset jollekin tietovarannolle tai useammalle tietotyypille.

Käyttöönoton tulisi tukea verkostojen ja yhteyksien rakentamista muihin liitännäisryhmiin sekä laadun nivoutumista osaksi muuta kehittämistä, esimerkkinä annettiin prosessien kehitys reaaliaikaisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa. Kehittämistä myös tukisi lähtötilanteen tunnistaminen eli onko tietoaineisto/-varantokohtaisesti laatua arvioitu ja jos on, niin miten ja millaisin tuloksin esim. verrattuna TiHA-mittareihin.

Vastauksissa kaivattiin myös priorisointiohjetta organisaatioille sekä osaamisen kehittämistä, jota voitaisiin tukea mm. koulutuksilla ja pilottien tuella.

Pajassa todettiin myös, että käyttöönottosuunnitelma ei saa jäädä irralliseksi muusta tiedon kentän toiminnasta. On mm. tunnistettava, mihin kaikkeen lainsäädäntöön ja ohjeistukseen laadun kuvauksella on kytköksiä sekä yhteydet tiedonhallintamalliin ja tiedonhallintakarttaan – kansainvälisyyttäkään unohtamatta.

5. Jatkopilotoinnit

Kaukonen esitteli kolme erilaista vaihtoehtoa jatkopilotoinneille:

- Tiedon laadun kuvauksen pilotointi syksy 2021 (laaturaportointi)
- Tiedon laadun visualisointi 2022 (dashboard)
- Laatukriteerien käytön testaus ja käytön konseptin luominen 2022

Kaukonen esitteli laadun kuvauksen pilotoinnin eli ns. laaturaportoinnin pilotoinnin perusajatukset. Tarkoituksena on tuottaa kertaluonteisesti, kattavasti ja yhtenäisesti kaikkia laatukriteerejä kuvaavat mittarien tiedot yksinkertaisella fyysisellä tavalla, esim excel-pohja. Työmääräarvio pilotille on 2-5 htpv mikäli oman aineiston tuntemus hyvä ja mittarituntemus hyvä ja kohde hyvin rajattu. Ajoitus syksy 2021: syyskuu suunnittelu, lokakuu toteutus, marraskuu yhteenveto. Tämän harjoitteen hyötyinä voidaan nähdä seuraavia asioita:

- Saadaan testattua kaikki laatukriteerit ja mittarit kerralla ja kattavasti.
- Tuotetaan konkreettinen esimerkki laatukriteerien käytöstä ja nimenomaan laaturaportoinnista.
- Voidaan hyödyntää laatukriteerien ohjeistuksessa ja käyttöönoton suunnittelussa.

Projektipäällikkö kertasi, että tiistain 8.6. pajassa oli mietitty jo sitä, mitä tällainen pilotointi edellyttää pilotilta. Mentissä kerättiin nyt ajatuksia siitä, mitä tiedon laadun kuvauksen pilotointi voisi pilotille mahdollistaa.

Vastauksissa tuotiin esille sitä, että pilotit voivat vahvasti vaikuttaa mittaristoon, saavat käytännön kokemusta sen tuottamisesta ja haasteenpaikoista ja voivat hyötyä vertaisarvioinnosta, yhteiskehittämisestä ja yhteisoppimisesta. Pilotoinnin yhteydessä voidaan myös tunnistaa osaamistarpeita organisaatioitasolla ja tarkastella objektiivisesti nykytilaa. Arvioinnin testaaminen tiedon käyttäjillä koettiin toisaalta haasteellisena, toisaalta mahdollisuutena lisätä omaa ymmärrystä.

Pilotoinnin koordinoinnilta toivottiin Mentivastauksissa muun muassa tukea/tukihenkilöä, selkeää ohjeistusta, vertaiskeskustelun mahdollisuutta, markkinointimateriaalia johdolle, ketterää yhteisvalmistelua ja vinkkejä pilottien roolitukseen ja resursointiin, kanavaa tuotosten ja kokemusten julkaisemiselle sekä kevään pilotoinnin kokemusten hyödyntämistä. Näitä palautteita hyödynnetään syksyn pilotointia suunniteltaessa.

Kaukonen kertoi tarkemmin myös laadun kuvauksen visualisoinnin (dashboard) suunnitelmista. Tavoitteena olisi tuottaa muutama visuaalinen esimerkki siitä, millainen laatukriteerien mittareiden pohjalta tuotettu dashboard voisi olla. Harjoitteessa hyödynnettäisiin syksyn pilottien todellista dataa, tarpeen mukaan myös synteettistä dataa. Työmäärä pilotille olisi 2-5htpv, mikäli tarvittava data olisi jo tuotettu. Harjoitteen tarkoituksena on koestaa laatukriteereitä ja mittareita ja tukee niiden ymmärrystä ja käyttöönottoa visualisoinnin kautta. Projektipäällikkö korosti vielä fyysistä rajausta: fyysistä työkalua ei ole tarkoitus toteuttaa.

Mentivastauksissa tarkasteltiin laadun kuvauksen visualisoinnin tuomia mahdollisuuksia. Visualisointi voisi helpottaa tiedon laadun kokonaiskuvan hahmottamista erityisesti johdolle mutta myös asiakkaille ja muille sidosryhmille. Vastauksissa tuotiin esille toisaalta visualisoinnin arvo markkinointimateriaalina ja toisaalta sen arvo reaaliaikaisena kehittämisen ohjaajana ja tulkinnan nopeuttajana. Vastauksissa pohdittiin myös mm sitä, voisiko visualisointi tuoda esille ketjutettujen palvelujen laatuasioita.

Lopuksi keskusteltiin vielä mahdollisesta kolmannesta pilotoinnin ajatuksesta, joka tuottaisi erilaiset konseptit laatukriteerien käytöstä pilottitietovarannoissa / organisaatioissa. Työmääräarvio tälle työlle minimissään 20 htpv per pilotti edellyttäen ylätasoa arkkitehtuurisuunnitteluun panostamista. Tällaista pilotointia ei ole hankesuunnitelmaan nimenomaisesti kirjattu, mutta se voisi hyödyttää laatukriteerien käyttöönottoa ja antaa syötettä käyttöönottosuunnitelmaan. Keskustelussa todettiin tämän pilotointiajatuksen tarvitsevan vielä jäsentämistä. Syyskauden 2021 laadun kuvauksen pilotointia, jonka resurssiarvio selkeästi pienempi, toivottiin toistettavaksi kevätkaudella 2022.

6. Ohjeistukset

Janika Tarkoma kertoi ohjeistuksen suunnitelmista. Kevään aikana on saatu koottua laatukriteerien ja mittariston yleiskuvauksia, jotka viimeistellään kesän 2021 aikana lausuntokierroksen ja suosituksen edellyttämälle tarkkuustasolle. Yleiskuvauksia on tarkoitus jatkojalostaa ja muokata erityisesti mittarien osalta tarkemmiksi soveltamisohjeiksi – ”Miten tuotan

mittarin arvon”-ohjeistukseksi. Ensimmäinen versio tästä soveltamisohjeesta on edellytyksenä lokakuulle ajoittuvalle Tiedon laadun raportointi –pilotoinnille. Ohjetta päivitetään pilotoinnin tuottaman kokemuksen perusteella.

Vuonna 2022 on suunnitelmissa laajempien ohjeiden tuottaminen pilotoinnin avulla tuotettuine soveltamisesimerkkeineen sekä linkkaus mm. eOppiva materiaaleihin ja muihin TiHA työpaketituotoksiin. Menti-kommentoinnissa ohjeistuksen suunnitelmien osalta oltiin vähintään keskimääräisen tyytyväisiä. Sanallisessa palautteessa nousi esiin erityisesti laatuarviointiproseduurien ja tavoitearvojen asettaminen, ohjeistuksen muoto: tarve laajan ja perusteellisen ohjeen lisäksi pikaohjeelle, mahdollisille video-ohjeille sekä käyttöönottotuelle palautekanavineen.

7. Tulevat työt

Projektipäällikkö Kaukonen esitteli tiedon laatukehikon tulevia töitä ja rooleja. Perusajatuksena on se, että osallistuminen on mahdollista kolmen eri roolin kautta:

- Keskustelija ja kommentoija tuo omaa asiantuntemustaan työhön erillisten työpajojen, kommentointien ja kyselyjen kautta
- Aktiiviosallistuja osallistuu valitsemiensa tuotosten tuottamiseen
- Pilotointi soveltaa sekä antaa palautetta ja kehitysehdotuksia

Keskustelijan ja kommentoijan rooli on tarkoitettu kaikille osallistujille. Työmääräarvio 1-3 htpv /kk projektin keston aikana käsiteltävistä asioista ja osallistumisaktiivisuudesta riippuen. Projektipäällikkö tarkensi, että kesän jälkeen koronatilanteen salliessa osa pajoista pidetään Kalasatamassa ja osa on etätapaamisia. Pilotointivaihtoehdot esiteltiin kohdassa 5.

Aktiiviosallistujalle on puolestaan tunnistettu seuraavanlaisia tehtäviä:

- Ohjeistuksen tekemiseen osallistuminen
- Käyttöönoton suunnitelman tekemiseen osallistuminen
- Valittuihin selvityksiin ja tehtäviin osallistuminen (kypsyysmalli ym.)

Projektipäällikkö kävi tarkemmin läpi tehtävien ajoituksia, resurssiarvioita ja tavoiteltuja tuotoksia. Projektipäällikkö ehdotti toimintatapaa ja aikataulua eri tehtäviin ilmoittautumiseen. Aikataulut sopivat ja päätettiin toimia ehdotuksen mukaisesti eli osallistujat selvittävät omaa osallistumismahdollisuuttaan työpajan 10.6.2021 jälkeen ja vastaavat kesäkuussa kyselyyn, jossa alustava ilmoittautuminen syyskauden tehtäviin ja rooleihin (vahvistus lähempänä töiden aloituskohdtaa). Lisäksi syyskuussa laajaa projektiryhmää lähestytään kyselyllä, jossa alustava ilmoittautuminen vuoden 2022 töihin. Lopuksi tiedusteltiin vielä mahdollisuutta saada laatukehikolle varattua rahoitusta konsultointiroolissa. Kaukonen totesi, että hankesuunnitelmavaiheessa on määritelty rahoitusmalli ja Tilastokeskuksen saama korvaus henkilökuluissa. Hankintarahoitusta voisi tässä yhteydessä selvittää merkittävien panostusten osalta. Esitettiin myös toive saada osallistujien käyttöön laatukriteereitä ja mittareita kuvaava esitys, jossa olisi ”upotettuna” mentikyselyt, joita toinen käyttäjä voisi organisaatiossaan käyttää. Tämäkin asia otettiin selvityksen alle.

8. Seuraava tapaaminen

Seuraava tapaaminen on syyskaudella. Tällöin tullaan järjestämään sekä etätapaamisia että kohtaamisia Kalasataman Tilastotalossa. Ajankohdat varataan osallistujien kalentereihin kesän aikana.

Jakelu: Tiedon laatukehikko TiHA TP3 Teams-työtila sekä Tiedon laatukehikko verkkosivusto